

УДК 378:373.2.011.3-051]:336.5:005.336.2

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2025.2.3>

Оксана БАРТКІВ

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-1301-2169

Євгенія ДУРМАНЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 36, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43010

ORCID: 0000-0003-1993-5028

Оксана ДУРМАНЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-9434-4442

Бібліографічний опис статті: Бартків, О., Дурманенко, Є., Дурманенко, О. (2025). Формування підприємницької компетентності у майбутніх педагогів. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 2, 20–56, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.2.3>

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті розкрито питання сутності та структури підприємницької компетентності майбутнього педагога і фандрайзингової діяльності як її складової. Закцентовано увагу на тому, що підприємницька компетентність має бути невід'ємним компонентом педагогічної майстерності сучасного педагога і виступати як його особистісна цінність, без якої повноцінна реалізація в професійній діяльності неможлива.

Підприємницьку компетентність майбутнього педагога визначено як набуте, інтегральне новоутворення, яке включає здатність продукувати і реалізовувати нові освітні і економічні ідеї, творчо і критично мислити, шукати нові неординарні підходи до організації освітнього процесу, проявляти підприємливість (здатність приймати відповідальні освітні і економічні рішення, швидко адаптуватися до умов соціального суспільства, співвідносити власні інтереси з інтересами й потребами інших людей); стратегічно планувати освітню й фінансову діяльність, досягати поставлених цілей; володіти лідерськими й комунікативними якостями, ефективно організовувати фандрайзингову діяльність.

На формування підприємницької компетентності майбутніх педагогів, поряд з іншими освітніми компонентами (ОК), спрямоване вивчення вибіркового ОК «Фандрайзинг у дошкільній освіті», який розкриває основні вимоги та способи організації фандрайзингової діяльності в закладах освіти з метою реалізації освітніх проєктів із розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку.

Використовуючи елементи проблемно-пошукового, тренінгового, експериментального навчання у майбутніх педагогів формуються компетенції про сутність фандрайзингу, як одного з додаткових джерел фінансування закладів освіти; його види, форми, об'єкти, суб'єкти, етапи реалізації фандрайзингової діяльності та способи залучення донорів до фінансування освітніх програм/проєктів в освіті; роль і значення фандрайзингу в розвитку закладів освіти.

Ключові слова: компетентність, педагог, підприємливість, підприємницька компетентність, фандрайзинг, фандрайзингова діяльність.

Oksana BARTKIV

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, Voli Ave, 13, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0003-1301-2169

Ewgeniya DURMANENKO

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Nursery Education, Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College" of the Volyn Regional Council, Voli Ave, 36, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43010

ORCID: 0000-0003-1993-5028

Oxana DURMANENKO

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, Voli Ave, 13, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-9434-4442

To cite this article: Bartkiv, O., Durmanenko, E., Durmanenko, O., (2025). Formation of entrepreneurial competence in future teachers [Formation of entrepreneurial competence in future teachers]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2, 20–56, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.2.3>

FORMATION OF ENTREPRENEURIAL COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS

The article reveals the issues of the essence and structure of the entrepreneurial competence of the future teacher and fundraising activities as its component. Attention is focused on the fact that entrepreneurial competence should be an integral component of the pedagogical skills of a modern teacher and act as his personal value, without which full realization in professional activity is impossible.

The entrepreneurial competence of the future teacher is defined as an acquired, integral formation, which includes the ability to produce and implement new educational and economic ideas, think creatively and critically, look for new extraordinary approaches to organizing the educational process, show entrepreneurship (the ability to make responsible educational and economic decisions, quickly adapt to the conditions of social society, correlate one's own interests with the interests and needs of other people); strategically plan educational and financial activities, effectively achieve the set goals; possess leadership and communicative qualities, effectively organize fundraising activities.

The study of the selective OK «Fundraising in preschool education» is aimed at the formation of entrepreneurial competence of future teachers, along with other educational components (OK), which reveals the main requirements and methods of organizing fundraising activities in educational institutions in order to implement educational projects on the development, education and upbringing of preschool children.

Using elements of problem-solving, training, experimental training, future teachers are formed with competencies about the essence of fundraising as one of the additional sources of financing for educational institutions; its types, forms, objects, subjects, stages of implementation of fundraising activities and ways of attracting donors to finance educational programs/projects in education; the role and significance of fundraising in the development of educational institutions.

Key words: competence, teacher, entrepreneurship, entrepreneurial competence, fundraising, fundraising activities.

Актуальність проблеми. Одним із пріоритетних підходів до професійної підготовки майбутніх педагогів є компетентнісний, який уможливорює комплексне формування в здобувачів вищої освіти готовності до здійснення педагогічної діяльності та застосовування системи компетенцій, необхідних не лише для вирішення професійних, а й різноманітних життєвих ситуацій. Відповідно до політичних, соціальних та економічних змін, які відбуваються в сучасному українському суспільстві,

першочергово потрібно формувати в таких фахівців здатності швидко реагувати на ці зміни, бути підприємливими, тобто підприємницько компетентними. Саме підприємливість як багатоаспектна комплексна якість особистості уможливорює успішну інтеграцію молоді в суспільство.

Про актуальність формування в молоді підприємницької компетентності, ініціативності, креативності, мотивації до продукування нових ідей та втілення їх у життя з метою підви-

щення власного добробуту і розвитку суспільства наголошено в Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. (2018), Законах України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014), Професійних стандартах підготовки учителів базової школи/вихователів закладів дошкільної освіти (2024 р., 2021 р.) (Бартків, Дурманенко, Дурманенко, 2022). Уже в міжнародних документах, а саме в звіті Європейської Комісії «Підприємницька освіта на шкільному рівні в Європі» зазначено про необхідність інтеграції підприємницької освіти у національні навчальні плани та розвитку підприємницьких компетентностей вчителів і учнів (*European Commission / EACEA / Eurydice., 2016*); у Рамці ЄС для підприємницької компетентності подано трактування цієї компетентності та окреслено її складові, які можуть слугувати основою для розробки навчальних програм, курсів підвищення кваліфікації вчителів тощо (*Bacigalupo M., Kampylis P., Punie Y., Van Den Brande L. EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. Luxembourg, 2016*); у рекомендаціях Ради ЄС «Ключові компетентності для навчання протягом усього життя» підприємницька компетентність є однією з восьми ключових компетентностей сучасної людини. Цей документ містить важливі поради щодо загального розвитку компетентностей, які можуть бути корисними для вчителів у контексті підприємництва, а саме: розвиток комунікативних здібностей школярів; організація співпраці та удосконалення соціальних навичок, розвиток критичного мислення і вміння розв'язувати проблеми; спонукання до креативності та інновацій і ін. (*European Commission. Key Competences for Lifelong Learning. Luxembourg, 2019*).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання формування в майбутніх педагогів підприємницької компетентності є в полі зору О. Біди, В. Бондара, В. Гончарук, І. Гуменюк, Н. Кінах, О. Кривчиної, О. Новосад, І. Орос, Н. Ткачук і ін. Так, О. Кравчина аналізує використання цифрових інструментів у формуванні підприємницької компетентності майбутнього вчителя, яку потрактовує як сукупність знань, навичок і ставлень, необхідних для успішної реалізації інновацій-

них ідей, започаткування позитивних змін та ефективного управління освітніми проєктами (*Кравчина, 2024, с. 51*). Учена констатує, що саме педагог відіграє провідну роль у впровадженні економічних стратегій в освітню систему та формуванні підприємницького мислення в молоді (*Кравчина, 2024, с. 51*). Уже В. Бондар зазначає, що підприємницька компетентність акумулює яскраво виражені соціальний, педагогічний, змістовний аспекти та особистісні якості: орієнтація на ефективність своєї діяльності та успіх; самовпевненість і самодовіра; витримка та високий рівень самоконтролю; вміння розв'язувати проблеми креативно та нестандартно; здатність до ризиків; систематичне планування своєї діяльності та ін. (*Бондар, 2022, с. 473*). Н. Кінах, аналізуючи підприємницьку компетентність в освітньому середовищі, визначає, що «наявність в особистості підприємницької компетентності дає змогу знаходити та застосовувати оптимальне поєднання ресурсів, створювати і впроваджувати в педагогічну діяльність інновації, йти на певний ризик, необхідний для виконання поставленої мети» (*Кінах, 2023, с. 2*).

На наше переконання, підприємницька компетентність сьогодні має бути невід'ємним компонентом педагогічної майстерності сучасного педагога і виступати як його особистісна цінність, без якої повноцінна реалізація вчителя/вихователя в професійній діяльності неможлива (*Axiological Aspect of Professional Training of Future Pedagogues, 2022*).

Аналіз поглядів В. Бондара, Н. Кінах, О. Кравчиної та ін. дозволив визначити основні складові підприємницької компетентності вчителя/вихователя: творчість та інноваційність, що передбачають здатність педагога думати творчо та шукати нові, нестандартні підходи до навчання; лідерство, щоб мотивувати здобувачів освіти до навчання, розвиваючи їхній потенціал і залучаючи до реалізації суспільно значимих проєктів; володіння навичками стратегічного планування, які допомагають ефективно досягати поставлених цілей; комунікативні навички, що мають на меті налагоджувати взаємодію з суб'єктами освітнього процесу; креативне і критичне мислення, які спрямовані на аналіз економічних, фінансових, матеріальних потреб для удосконалення процесів навчання і-вихання та ін.

Однак, сьогодні в Україні відбувається реформування всіх сфер суспільного життя. А тому на перший план виходять питання подолання мінімального фінансування освітньої галузі. Заклад освіти, який не має додаткових джерел фінансування має невеликі шанси стати конкурентоспроможним на ринку освітніх послуг, адже будь-які інновації передбачають залучення коштів для їх реалізації. З огляду на це, підприємницька компетентність майбутнього педагога має інтегрувати в собі здатності майбутнього педагога самостійно здійснювати пошук додаткових ресурсів для підвищення педагогічної кваліфікації та реалізації освітніх проєктів з навчання, виховання та розвитку вихованців. Тому, як одну із складових підприємницької компетентності визначаємо здатність до фандрайзингової діяльності.

Проблема професійної підготовки майбутніх педагогів до здійснення фандрайзингової діяльності розглядається у наукових працях О. Гнатюк, І. Єгорової, Л. Зімакової, А. Зінченко, Н. Ковалевської, К. Краус, С. Лупаренко, А. Пасічніченко та ін. Проте, глибшого аналізу потребують питання формування в майбутніх педагогів здатностей до фандрайзингової діяльності як однієї із складових підприємницької компетентності.

Мета статті полягає в обґрунтуванні особливостей формування підприємницької компетентності в майбутніх педагогів під час вивчення освітнього компоненту (далі ОК) «Фандрайзинг у дошкільній освіті». Для реалізації мети необхідно визначити сутність фандрайзингової діяльності в закладі освіти; виявити змістовий потенціал ОК «Фандрайзинг у дошкільній освіті» у формуванні підприємницької компетентності майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування підприємницької компетентності у здобувачів вищої освіти здійснюється в процесі інтеграції освітніх компонентів циклу фундаментальної, професійної підготовки та вибіркового ОК, і передбачає розвиток креативного, критичного і аналітичного мислення, формування здатності продукувати й реалізовувати інноваційні ідеї, шукати неординарні підходи до навчання, виховувати лідерські якості і ін. Підприємницька компетентність майбутніх педагогів, на думку Н. Ковалевської і ін., включає «не лише аспекти економічних знань,

а й навички організації, творчості, гнучкості мислення, здатності до самостійного прийняття рішень та вміння ініціювати та реалізовувати нові освітні проєкти» (Ковалевська, Зімакова, Пасічніченко, 2024, с. 106). Вихователь/учитель із сформованою підприємницькою компетентністю вмє організувати пізнавальний процес, створювати мотиваційне середовище для дітей та реалізовувати освітні інновації.

Проблему «Як залучати додаткові ресурси в заклади освіти?» можна розв'язати, використовуючи фандрайзинг в освіті. Термін «фандрайзинг» досить новий в українській науці. Фандрайзинг/фандрейзинг – (fund – кошти, засоби, фінансування; raise – збір, віднайдення) дослівно означає «знаходження засобів» (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005).

На формування підприємницької компетентності майбутніх педагогів, поряд з іншими ОК, спрямоване вивчення вибіркового ОК «Фандрайзинг у дошкільній освіті» (Бартків, 2024), який розкриває основні вимоги та способи організації фандрайзингової діяльності в закладах освіти загалом та у закладах дошкільної освіти зокрема.

Мета освітнього компонента полягає у формуванні в майбутніх педагогів підприємницької компетентності та системи загальних і фахових компетентностей планування, організації фандрайзингової діяльності в закладах освіти із визначенням її діагностичної мети, завдань, змісту, форм, методів реалізації. Фандрайзинг в освіті – це професійно-педагогічна діяльність, яка передбачає залучення коштів, засобів в заклади освіти, які в подальшому використовуються для реалізації освітніх проєктів (Бартків, 2024).

Завданнями фандрайзингу в закладах освіти є (рис. 1).

Під час вивчення ОК здобувачам освіти наголошуємо на відмінностях фандрайзингу і інвестицій, зазначаючи, що фандрайзинг не має на меті отримання прибутку, а спрямований на залучення в заклади освіти необхідних додаткових коштів. У процесі проблемно-пошукового навчання майбутні педагоги визначають функції фандрайзингу в освітній сфері (табл. 1).

Використовуючи елементи експериментального навчання, працюючи в групах, здобувачі освіти приходять до висновків, що фандрайзинг в освіті передбачає не лише залучення

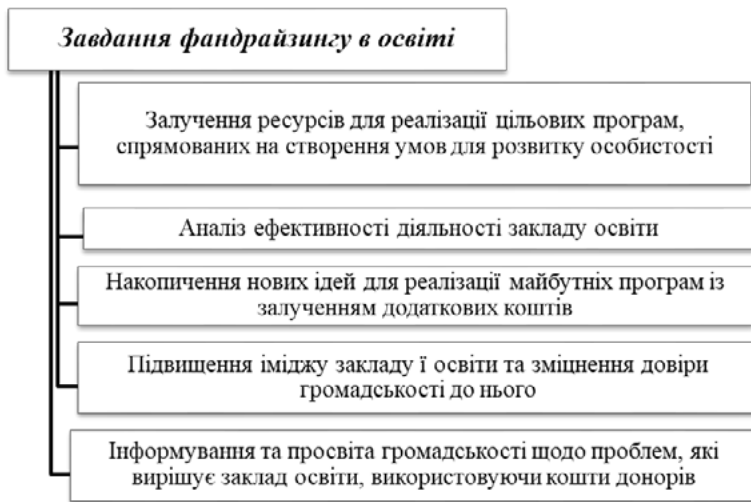

Рис. 1. Основні завдання фандрайзингу в закладах освіти

фінансових коштів від приватних осіб або організацій на реалізацію важливих проєктів, але й залучення людських ресурсів (мобілізація внутрішніх (тобто власних) ресурсів) до спільного подолання наявних проблем закладів освіти. У молоді формуються знання щодо форм фандрайзингу: пожертви, внески донорів або спонсорів, цільові благодійні заходи зі збору коштів, гранти зарубіжних і українських фондів, бюджетні фінансування, членські внески. Яку з цих форм використовувати, вибирають донори. Поряд з цим, у магістрів формуємо

здатності розмежовувати фандрайзинг і благодійність, наголошуючи, що якщо благодійність – це безкорисна та добровільна допомога всім, хто її потребує, то фандрайзинг – це діяльність із залучення цієї допомоги саме для тих, хто її найбільше потребує.

У процесі вивчення ОК акцентуємо увагу на поняттях: «фандрайзери» – суб'єкти фандрайзингової діяльності, серед яких педагогічні працівники закладу, батьки і ін.; об'єкти фандрайзингу – різні категорії донорів, основними з яких є благодійні фонди, приватні особи, корпорації та бізнес-структури.

Ураховуючи цілеспрямованість і спланованість фандрайзингової діяльності, як однієї зі складових підприємницької компетентності, акцентуємо увагу здобувачів освіти на дотриманні таких етапів її реалізації (Рис. 2).

Важливу роль у проведенні фандрайзингової діяльності відводимо інноваційним технологіям та Інтернет. Акцентуємо увагу магістрів на значних можливостях Інтернет-мережі, а саме: через електронну пошту можна здійснювати пряму розсилку (*мейлінг*), брати участь у краудсорсингу та крауд-

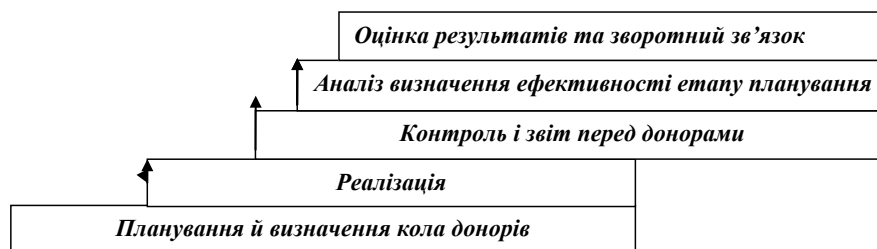

Рис. 2. Етапи реалізації фандрайзингової діяльності закладами освіти

Таблиця 1

Функції фандрайзингу в освітній сфері

Функції фандрайзингу	Зміст функції
Зовнішності фінансування	Фінансова стабільність освітньої установи залежить від кількості способів отримання грошей, а багатоканальність фінансування залежить від диверсифікації послуг.
Освітнього партнерства	Надає можливість відкривати новий простір, отримувати новий досвід і налагоджувати нові зв'язки, за рахунок чого розширювати сферу діяльності.
Спрямованості освітньої установи	Залучення зовнішнього фінансування є свідченням значного рівня компетенції і довіри закладу освіти. Кредит довіри зі сторони грантодавців забезпечить успіх.
Освітня	Залучення додаткових коштів уможливило ефективність навчальної діяльності здобувачів освіти через використання сучасних засобів і технологій навчання.

фандингу освітніх чи соціальних проєктів, вести віртуальні переговори з донорами і ін. Таким чином, у майбутніх педагогів формуємо здатності визначати і використовувати ефективні інструменти фандрайзингової освітньої діяльності – краундфандинг, краудсорсинг, QR-коди, цифрова філантропія.

У процесі вивчення ОК, як елементи неформальної освіти, пропонуємо здобувачам освіти систематизувати знання і уміння про основні складові розвитку підприємницької компетентності та їхню роль у сучасній освіті, взявши участь у вебінарі «Складові розвитку підприємницької компетентності: теорія та практика» (Бартків, 2024).

Таким чином, ОК «Фандрайзинг у дошкільній освіті» має на меті формування підприємницької компетентності і розкриття такої її складової як здатність залучати (фінансові, людські) ресурси для організації в закладах освіти соціально значимих педагогічних проєктів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, підприємницьку компетентність майбутнього педагога визначаємо як

набуте, інтегральне новоутворення, яке включає здатність продукувати і реалізовувати нові освітні і економічні ідеї, творчо і критично мислити, шукати нові неординарні підходи до організації освітнього процесу, проявляти підприємливість (здатність приймати відповідальні освітні і економічні рішення, швидко адаптуватися до умов соціального суспільства, співвідносити власні інтереси з інтересами й потребами інших людей); стратегічно планувати освітню діяльність і ефективно досягати поставлених цілей; володіти лідерськими й комунікативними якостями; здійснювати пошук людських і фінансових ресурсів задля реалізації в закладах освіти суспільно і освітньо значимих програм /проєктів. Формуванню цієї компетентності сприяє вивчення ОК «Фандрайзинг у дошкільній освіті».

Проведене дослідження не претендує на вичерпний розгляд проблеми. Ґрунтовного дослідження потребують питання визначення в майбутніх педагогів рівнів сформованості умінь здійснювати пошук додаткових ресурсів для освітньої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бартків О., Дурманенко О., Дурманенко Є. Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до фандрайзингової діяльності, 2022. <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/295/8208/17142-1?inline=1>
2. Бартків О.С. Фандрайзинг у дошкільній освіті: силабус освітнього компонента : <https://vnu-taskid841251.s3.eu-north-1>.
3. Бондар В. Поняття «підприємницька компетентність» у науковому дискурсі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 9-10. 2022. С. 469–477.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови: <https://archive.org/details/velykyislovnyk>.
5. Кінах Н. Підприємницька компетентність педагога в сучасному освітньому середовищі. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720683/1/%D0%BF%D1.pdf>
6. Ковалевська Н., Зімакова Л., Пасічніченко А. Формування підприємницької компетентності у майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. *Витоки педагогічної майстерності*. Випуск 34. 2024. С. 106–111. <https://sources.pnpu.edu.ua/article/view/318054>
7. Кравчина О.Є. Цифрові інструменти у формуванні підприємницької компетентності вчителів: виклики та можливості. *Наукові записки малої академії наук України*. 3 (31) 2024. С. 51–63.
8. Axiological Aspect of Professional Training of Future Pedagogues / V. Z. Antoniuk, N. I. Alendar, O. S. Bartkiv, O. V. Honcharuk, O. L. Durmanenko. *Revista geintec-gestao inovacao e tecnologias*. Scop us. Vol. 11. No. 4 (2022). P. 2481–2492. https://www.researchgate.net/publication/363729372_Axiological_Aspect_of_Professional_Training_of_Future_Pedagogues
9. European Commission / EACEA / Eurydice. *Entrepreneurship Education at School in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. 238 p. DOI: <https://doi.org/doi:10.2797/301610>.
10. Bacigalupo M., Kampylis P., Punie Y., Van Den Brande L. *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. 39 p. DOI: <https://doi.org/10.2791/593884>.
11. European Commission. *Key Competences for Lifelong Learning*. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2019. 20 p. DOI: <https://doi.org/10.2766/569540>.

REFERENCES:

1. Bartkiv O., Durmanenko O., Durmanenko Ye. (2022) Monitorynh yakosti profesynoyi pidhotovky maybutnikh vykhovateliv zakladiv doshkil'noyi osvity do fandrzhynhovoyi diyal'nosti. [Monitoring the quality of professional training of future educators of preschool educational institutions for fundraising activities]. [in Ukrainian]. <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/295/8208/17142-1?inline=1>
2. Bartkiv O.S. Fandrzhynh u doshkil'niy osviti: sylabus osvith'oho komponenta. [Fundraising in preschool education: syllabus of the educational component]. <https://vnu-taskid841251.s3.eu-north-1> [in Ukrainian]
3. Bondar V. (2022). Ponyattya «pidpryyemnyts'ka kompetentnist'» u naukovomu dyskursi. [The concept of «entrepreneurial competence» in scientific discourse]. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi*. № 9-10. S. 469-477 [in Ukrainian].
4. Velykyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukraïns'koyi movy. [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. <https://archive.org/details/velykyslovnyk> [in Ukrainian]
5. Kinakh N. Pidpryyemnyts'ka kompetentnist' pedahoha v suchasnomu osvith'omu seredovyschi. [Entrepreneurial competence of a teacher in a modern educational environment]. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720683/1/%D0%BF%D1.pdf> [in Ukrainian]
6. Kovalevs'ka N., Zimakova L., Pasichnichenko A. (2024). Formuvannya pidpryyemnyts'koyi kompetentnosti u maybutnikh vykhovateliv ditey doshkil'noho viku. Vytoky pedahohichnoyi maysternosti. [Formation of entrepreneurial competence in future educators of preschool children]. *Vypusk 34*. S. 106–111. <https://sources.pnpu.edu.ua/article/view/318054> [in Ukrainian]
7. Kravchyna O.YE. (2024). Tsyfrovi instrumenty u formuvanni pidpryyemnyts'koyi kompetentnosti vchyteliv: vyklyky ta mozhlyvosti. [Digital tools in the formation of entrepreneurial competence of teachers: challenges and opportunities]. *Naukovi zapysky maloyi akademiyi nauk Ukrayiny*. 3 (31). S. 51-63 [in Ukrainian].
8. Axiological Aspect of Professional Training of Future Pedagogues. (2022). / V. Z. Antoniuk, N. I. Alendar, O. S. Bartkiv, O. V. Honcharuk, O. L. Durmanenko. *Revista geintec-gestao inovacao e tecnologias*. Scopus. Vol. 11. No. 4. P. 2481–2492. https://www.researchgate.net/publication/363729372_Axiological_Aspect_of_Professional_Training_of_Future_Pedagogues
9. European Commission / EACEA / Eurydice. *Entrepreneurship Education at School in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. (2016). 238 p. DOI: <https://doi.org/doi:10.2797/301610>.
10. Bacigalupo M., Kampylis P., Punie Y., Van Den Brande L. *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*. Luxembourg : Publications Office of the European Union. (2016). 39 p. DOI: <https://doi.org/10.2791/593884>.
11. European Commission. *Key Competences for Lifelong Learning*. Luxembourg : Publications Office of the European Union. (2019). 20 p.